

УДК 332.

*Л.М. Двойнос, кандидат економічних наук, доцент ПДАТУ,
Н.С. Двойнос, викладач Кам'янець-Подільського індустріального коледжу*

ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ

Висвітлено питання еколого-економічної оцінки земель як внутрішнього процесу управління, адаптованої на показники стану навколишнього середовища згідно з міжнародним стандартом.

Ключові слова: оцінка земель, управління землекористуванням, стандарт, екологічна ефективність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Еколого-економічна оцінка використання земель є складовою частиною загальної оцінки природних ресурсів. У сучасних умовах необхідність її проведення обумовлюється, в першу чергу, суттєвим антропогенним навантаженням на довкілля, що зумовлює якісні зміни у взаємовідносинах між людиною та природою. Значною науковою та практичною проблемою стає оцінка використання земельних ресурсів у сільськогосподарському виробництві, а серед завдань еколого-економічного призначення особливого значення набуває визначення рівня відповідності існуючого стану їх використання до екологічно та економічно оптимального.

У таких умовах особливої актуальності набуває стандартизація оцінки екологічної ефективності управління землекористуванням. У зв'язку з цим наші дослідження тісно пов'язані з науково-технічними пропозиціями щодо розробки наукової основи удосконалення земельних відносин на селі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Останнім часом дослідження у галузі еколого-економічної оцінки використання земельних ресурсів і управління землекористуванням набуває досить важливого значення. Проблематиці розробки підходів до екологічного та економічного вивчення земель присвячені роботи провідних вчених: І.К. Бистрякова, С.Ю. Булигіна, П.В. Веденічева, Д.І. Гнатковича, А.С. Даниленка, Л.Я. Новаковського, Ю.М. Палехи, А.Я. Сохничя, М.Г. Ступеня, А.М. Третьяка та інших науковців.

Разом з тим, враховуючи динамічність перетворень у аграрному секторі, доцільно приділити додаткову увагу питанням, що стосуються інформаційного забезпечення процесу оцінки використання земельних ресурсів на сучасному етапі. Недостатньо вивчені питання комплексної екологічної оцінки стану землекористування, яка б спиралася на наявні інформаційні масиви щодо основних показників як кількісної, так і якісної характеристики землекористування.

Відповідно до цього у нинішніх умовах набувають актуальності дослідження в галузі еколого-економічної оцінки використання земель, у тому числі стандартизації її ефективності управління на основі земельно-кадастрової інформації.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є розробка теоретичних та методологічних засад формування даних державного стандарту земельного кадастру як інформаційної основи еколого-економічної оцінки використання земель. Реалізація мети дослідження ставить задачу розробити пропозиції щодо напрямків удосконалення еколого-економічної оцінки використання земель на базі земельно-кадастрової інформації згідно з міжнародним стандартом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом відбувається наростання екологічних проблем в сфері використання земельних ресурсів. Формування ефективної земельної політики, а також визначення цільових показників управління земельними ресурсами потребують наявності чітких нормативних документів, які б дозволяли, використовуючи наявні інформаційні джерела, оцінити впливи на навколишнє середовище і екологічну ефективність діяльності господарюючих суб'єктів – землекористувачів.

На нашу думку, результати оцінки екологічної ефективності землекористування будуть найбільш переконливими, якщо вона буде здійснюватися відповідно з міжнародними стандартами в галузі управління навколишнім середовищем.

Міжнародний стандарт ISO 14031 визначає ряд показників стану навколишнього середовища, що характеризують стан поверхневого шару землі в місцевому або регіональному масштабі.

Оцінка екологічної ефективності здійснюється шляхом аналізу динаміки цих показників у часі, на основі чого робляться висновки про результативність екологічної політики землекористувачів.

Провівши дослідження і проаналізувавши в якій мірі діюча в Україні система державного земельного кадастру здатна забезпечити інформаційну базу для оцінки екологічної ефективності землекористування підприємств та організацій згідно з стандартом ISO 1403, нами встановлено, що на вимогу ст. 203 Земельного кодексу України земельно-кадастрова інформація має містити дані про концентрацію забруднювачів у поверхневих шарах ґрунту. У той же час згадана інформація нині збирається та опрацьовується у процесі систематичних спостережень, які здійснюються у складі моніторингу земель.

Відомості про концентрацію поживних речовин у ґрунті можуть бути одержані з матеріалів бонітування ґрунтів сільськогосподарських угідь, де вони використовуються для порівняльної характеристики родючості ґрунтів, а також з матеріалів державного моніторингу ґрунтів і агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення.

Площі земель, що зазнали рекультивації (відновлених земель), обліковуються поза основними відомостями земельного кадастру, але ці дані, як і земельно-кадастрові, збираються та опрацьовуються органами земельних ресурсів, а тому їх доступність і достовірність для використання з метою оцінки екологічної ефективності землекористування є досить високою.

Державна статистична звітність з кількісного обліку земель (форми № 6-зем, 6а-зем, 6б-зем, 2-зем), яка на регулярній основі ведеться в складі земельного кадастру, дозволяє визначити площі земель, що використовуються для поховання відходів, туризму, а також зайняті болотами. Так, графа 51 форми 6-зем містить дані про площі земель для видалення відходів – землі, які використовуються під установками для очищення відходів і їхніми допоміжними майданчиками, а також звалища сміття всіх видів.

Із загальної площі земель, які перебувають у власності та користуванні всіх юридичних і фізичних осіб, у графі 80 вказуються площі земель рекреаційного, а у графі 81 – історико-культурного призначення. Суму цих двох показників можна прийняти як визначені у стандарті „землі туризму”.

У графі 63 вказуються дані про відкриті заболочені землі (болота) – землі (не зайняті лісовими насадженнями), що частково, тимчасово або постійно затоплюються водою і які в незатопленому стані є вологим, губчастим субстратом, рослинність яких складається переважно з розкладеного моху та інших рослин.

Неокультурені площі в певному районі можуть бути визначені як значення графи 66 – сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом, ділянки, які не обробляються і не вкриті лісом, але на площі понад 25% покриті деревною або напівдеревною рослинністю (папороті, вереск, рокитник (зіновать) та ін.), а також рослинами з низькими поживними властивостями; незаймані степові заповідні землі.

Несільськогосподарські площі в певному районі дорівнюють різниці загальної площі земель (графа 2) та площі сільськогосподарських земель, які використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції, обслуговування сільського господарства (виробничі будівлі й двори, господарські шляхи, прогони) тощо (графа 3).

Визначені стандартом „території, що охороняються” можна інтерпретувати як площу природоохоронного призначення, яка обліковується у графі 78 статистичної форми.

Показники ерозії поверхневого шару ґрунту можуть бути визначені через динаміку площ еродованих земель (у тому числі за ступенями еродованості). У діючій системі земельного кадастру обліковуються ґрунти, піддані водній ерозії (змиті), що поділяються на слабо-, середньо- і сильнозмиті. Ступінь змиву встановлюється на підставі частини генетичних горизонтів (слабозмиті – до половини акумулятивного або гумусового горизонту; середньозмиті – більше половини, сильнозмиті – повністю, а також частини перехідного). Укорочення горизонтів фіксується порівнянням глибини цих горизонтів на еродованих і еталонних незмитих ґрунтах.

У використовуваній нині формі обліку якості земель „Характеристика сільськогосподарських угідь за механічним складом ґрунтів та ознаки, що впливають на їх родючість” площа земель, що піддані сумісній дії водної та вітрової ерозії, показана у графі 52. Площі земель, що піддані водній ерозії (всього, слабо, середньо, сильно), відображені відповідно у графах 53-56 згаданої форми.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Існуючий земельно-кадастровий облік істотно забезпечує інформаційну базу для здійснення

оцінки екологічної ефективності землекористування у відповідності з критеріями міжнародного стандарту ISO 1403.

Додаткова інформація державного моніторингу ґрунтів і агрохімічної паспортизації необхідна у випадках оцінки динаміки поживних речовин у ґрунтах. Відомості про площі забруднених земель та площу земель, що зазнали рекультивації, наявні в органах земельних ресурсів, які уповноважені на ведення земельно-кадастрового обліку.

Передбачається, що впровадження системи управління навколишнім середовищем, описаної в системі стандартів ISO 14000, приведе до підвищення екологічної ефективності, адже в основі стандарту лежить концепція, відповідно до якої організації та підприємства (землекористувачі) повинні періодично аналізувати та оцінювати свою систему управління навколишнім середовищем, щоб виявити сприятливі можливості для його поліпшення. Оцінка екологічної ефективності землекористування згідно з міжнародними стандартами дозволить удосконалити систему управління земельними ресурсами в Україні в контексті стратегії європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Євсюков Т.О. Комплексний підхід до формування нормативно-правового забезпечення еколого-економічної оцінки земель // Проблеми розвитку земельних відносин, землеустрою і земельного кадастру в умовах ринкової економіки: Тез. доп. наук.-практ. конф. /Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х. – 2005. – 175 с. – С. 88-91.
2. Євсюков Т.О., Мартин А.Г. Застосування стандарту ISO 14031 для оцінки екологічної ефективності землекористування // Землеустрій та кадастр. – 2004. – № 3-4. – С. 98-102.
3. Закон України „Про екологічну мережу України” № 1864-IV від 24.06. 2004 р. – Офіційний вісник України від 06.08. 2004 р. – 2004. – № 29. – С. 53.
4. Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища”. Прийнятий 26.06. 1991 р. № 1268-ХІІ (1268-12) // Відомості Верховної Ради (ВВР) – 191. – № 41. – С. 546.
5. Земельний кодекс України від 25.10. 2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.

Аннотація. Освещены вопросы эколого-экономической оценки земли как внутреннего процесса управления, адаптированного на показатели состояния окружающей среды в соответствии с международным стандартом.

Ключевые слова: оценка земли, управление землепользованием, стандарт, экологическая эффективность.

Annotation. The article explains an Environmental Performance Evaluation issues as an internal management techniques that is adapted to Global Environmental standards.

Key words: lands evaluation, landscape management, standard, ecological optimization.

УДК 332.3:35.075.5

І.П. Шелепницька, кандидат наук державного управління, в. о. доцента ПДАТУ

КАДАСТРОВІ СИСТЕМИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Стаття присвячена проблемам запровадження кадастрових систем як механізму державного управління. Досліджено та проаналізовано галузеві кадастри. За інформаційним наповненням визначено структурні елементи кадастрової системи. Проаналізовано взаємозв'язок ефективного державного управління з інформаційною інфраструктурою.

Ключові слова: кадастр, кадастрова система, природні ресурси, управління

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема утворення сучасного державного земельного кадастру, як ефективного механізму державного управління, за останнє десятиліття набула широкого висвітлення як у засобах масової інформації, так і в дослідженнях науковців та державотворців. В умовах глобалізації суспільства визнання європейських орієнтирів Україною стало зрозумілим, що задля